

XIII-XIV. Yüzyıllarda Karamanoğulları-Çukurova Ermenileri İlişkileri

Mehmet Ali KAPAR*

ÖZ

XIII. yüzyıldan itibaren Cengiz Han'ın ve sonrasında iktidara gelen diğer hanlarının yapmış oldukları askerî harekâtlarla yeni bir dünya haritası çizen Moğollar, Türklerin yoğun yaşadıkları Horasan ve Mâverâünnehir bölgesinde de istila hareketleri gerçekleştirdi. Bu istilalar sonucunda yoğun Türkmen nüfusu Anadolu'ya doğru bir göç hareketi başlattı. Türkiye Selçuklu Devleti'nin 1243 yılında Köse Dağ Savaşı'nda bozguna uğramasıyla birlikte Anadolu'ya hâkim olmaya başlayan Moğollar, Türkmenler üzerinde de baskı politikası uygulamışlardır. Anadolu Türk tarihinin kırılma noktası olarak değerlendirilebilecek olan bu savaş, Anadolu halkının uzun süre Moğolların baskı ve zulmü altında kalmasına neden olmuştur. Moğollar, Anadolu'da tam olarak hâkimiyet kurabilmek ve özellikle bölgedeki Türk nüfuzuna hükmedebilmek için tek başına hareket etmek istememiş ve bölgesel güçlerle işbirliği arayışına girişmişlerdir. Bu noktada bölgedeki Ermeniler ile iyi ilişkiler kurarak Türkmenlere karşı müttefik olmak şeklinde bir siyaset izlediler. Bu dönemde Ermenilerin durumu özeldir. Zira Ermeniler, Türkiye Selçuklu Devleti'nin ve Anadolu'nun o andaki karışıklıklarından en çok faydalanan milleti idi. Özellikle Çukurova Ermenilerinin kendi istekleriyle Mengü Han'a giderek tabiliğini bildirmesi, Moğolların diğer Hristiyan devletlerine göre onlara daha ayrı imtiyazlar sağlamasına neden olmuştur. Çukurova Ermenileri, Türkiye Selçuklularının içinde bulunduğu karışıklıktan yararlanarak bölgedeki önemli kaleleri almaya çalışmışlardır.

Moğol istilası sonucu batıya göç eden Türkmen gruplarıyla Anadolu'ya gelmiş olan Karamanoğulları, I. Alâeddin Keykubad tarafından Ermenek civarına yerleştirildiler. Karamanoğulları, bu coğrafyayı daimi gaza ve cihat sahası olarak değerlendirmiş ve her fırsatta Ermeniler üzerine harekâtlar düzenlemişlerdir. Giriştikleri mücadeleler sonucunda Ermenek Kalesi'ni ele geçirmişler ve bir üs olarak Ermeniler ile mücadelelerinde kullanmışlardır. Diğer taraftan Karamanoğulları Anadolu'da, Moğol-Ermeni ittifakına karşı Memlûkler ile müttefik olmuşlardır. Aynicâlût Savaşı'nda (1260) Moğolların Memlûklere yenilmesi üzerine, Karamanoğulları bu durumdan cesaret almış ve Ermeniler üzerine seferlerini artırmıştır. Bu ittifak neticesinde, Memlûkler tarafından ortadan kaldırılan Çukurova Ermenilerinin hâkimiyeti altındaki bölgeler, Anadolu Türkmen beylerinin ellerine geçmiştir. Bu çalışmada dönem kaynaklarında geçen veriler ışığında gerek Karamanlı Türkmenlerinin gerekse Karamanlı beylerinin Çukurova Ermeni Krallığı ile olan ilişkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Moğollar, Türkiye Selçukluları, Karamanoğulları Beyliği, Çukurova Ermeni Krallığı, Köse Dağ Savaşı

The Relationship between Karāmān Oghullari- Cilician Armenians in the XIII-XIV. Century

ABSTRACT

From the 13th century, Mongols, who had drawn a new world map with the military operations carried out by Genghis Khan and other khans who ruled aftermath, tried to invade in the Khorasan and Maverrannehir region where the Turks lived intensively. As a result of these invasions, the intense Turkmen population started a migrate towards Anatolia. Mongols, after defeating Turkey Seljuk Empire in 1243 in Köse Dagh War, began to be dominant in Anatolia and oppressed Anatolian Turkmens. This war, which can be considered as the turning point of Anatolian Turkish history, caused the Anatolian people to remain under the oppression of the Mongols for a long time. The Mongols, in order to dominate Anatolia and the Turks in the region, didn't want to act alone, but tried to find alliance. At this point, they applied a policy of establishing good relations with the Armenians in the region and becoming allies against the Turkmen. In this period, the Armenian's status was special. Because the Armenians was the nation, who benefited most from the chaos that the Turkish Anatolian Empire and Anatolia were in. Especially Cilician Armenian's obedience to Mengü Khan voluntarily, caused Mongols give more privileges than other Christian states. Cilician Armenians tried to conquer important castles in the area by benefiting from the chaos Turkey Seljuks were in.

As a result of the invasion of Mongols, Karāmān Oghullari, who came to Anatolia along with the Turkmens who migrated to the west, were settled by 'Alā al-Dīn Kaykubād I in the vicinity of Ermenek. Karamanogullari considered this area that they were placed in as a permanent area of jihad and organized attacks on Armenians at every opportunity. As a result of their struggle, they seized the Ermenek Castle and used it as a base in their struggle with the Armenians. On the other hand Karāmān Oghullari, have allied with the Mamluks against the Mongol-Armenian alliance in Anatolia. In the Battle of Ayn Djälût (1260), when the Mongolians were defeated by the Mamluks, Karāmān Oghullari took courage from and increased their attacks on the Armenians. At the end of this alliance, the regions under the rule of the Cilician Armenians, which were cleared away by the Mamluks, passed into the hands of the Anatolian Turkmen Beys. In this study, the relations between the Armenians and both the Karamanlı Beys and the Cilician Armenian Kingdom will be held in the light of the data in the period sources.

Keywords: Mongols, Turkey Seljuks, Karāmān Beylikh, Cilician Armenians, Köse Dagh War

*Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, orcid no: 0000-0002-7812-1406, mkapar78@gmail.com
Makalenin Gönderim Tarihi: 14.05.2019; Makalenin Kabul Tarihi: 07.08.2019

Giriş

Türkiye Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında 1243 yılında yapılan Köseadağ Savaşı ve bu savaşta Selçuklu ordularının bozguna uğramasıyla Anadolu, Moğolların hâkimiyet sahasına girmiştir. Anadolu Türk tarihinin kırılma noktası olarak da değerlendirilebilecek olan bu savaş, Anadolu halkının uzun süre Moğolların baskı ve zulmü altında kalmasına neden olmuştur. Moğolların Anadolu'da uyguladıkları siyasetin bir parçası ise Ermeniler ile ittifak kurmak olmuştur. Ermenilerde bu durumu fırsata çevirerek mücadeleden pay koparma yoluna gitmişlerdir. Hatta Kral I. Hetum, bizzat Karakorum'a giderek Moğol Hanı'na itaatini arz etmiş ve bunun karşılığında hem Hristiyanlar lehine birçok menfaatler elde etmiş hem de kendi krallığını teminat altına almıştır. Bu durum Karamanoğullarını, Moğollara karşı girişecekleri mücadeleler esnasında kendisine bir müttefik arama yoluna itmiştir. Çukurova'da kurulmuş olan Küçük Ermenistan Krallığı'nın İlhanlılarla ortak hareket etmesi, Haçlılarla iş birliği hâlinde olması ve diğer siyasi sebeplerle, en az bunlar kadar önemli olan iktisadî sebepler Memlûklerin, Ermenilerle olan münasebetlerinin seyrini belirlemiştir. Onlar da dönem dönem Anadolu'da Karamanoğulları ile müttefiklik oluşturmuşlardır (Akkuş, Yiğit, 2015; 172). Burada Karamanoğlu Beyliğinin Ermeniler ile mücadelesine ele almadan önce Karamanoğullarının Anadolu'ya gelişlerine kısaca değinmek gerekmektedir.

Karamanoğullarının Anadolu'ya Gelişi ve İlk Yerleşimleri

Karamanoğullarının hangi tarihte Anadolu'ya geldikleri kesin olarak bilinmese de genel olarak Moğolların istilası sonucu Anadolu'ya kaçan Türkmen kitleleriyle birlikte geldikleri düşünülmektedir. Karamanoğulları hakkında en önemli kaynaklardan birisi olan Şikârî, Karamanoğulları beylerinin yanı sıra beyliğin Anadolu'daki ilk yerleşim yerleri hakkında şu önemli bilgileri aktarmaktadır. “*Kâlbânoğulları'ndan Şirvân Hân neslinden Oğuz tâifesi Oğuz beglerinden Sa'âdeddin derler bir beg var idi. Şirvân vilâyetinden geliüb çıkmış idi. Çok kabile idi. Râst on bin oba idi. Konar-göçer idi. Yazın Sivas'da Kayseri'ye yaylakları idi. Kaş diyâr-ı Acem'e giderler idi. Bunlara Oğuz tâifesi derler idi. Ekseriyâ Ermeni kâfir ile ceng ederler idi. Beglerine Sa'âdeddin, karındaşına İmâdeddin derler bir bahâdır yiğit idi. Oğlu var idi, Nûreddin derler idi. Türkemân tâifesini bunlar, anlar-bile konar-göçer idi*” (Şikârî, 2005; 103).

Karamanoğulları dâhil diğer Türkmenlerin XIII. yüzyılda Anadolu'ya yerleşmeleri iki ana nedene bağlanabilir. Bunlardan ilki Hârizmşahlar ile Karahıtaylar arasındaki mücadeleler sırasında Fergana'daki şehirlerin tamamıyla harap olması sonucu Anadolu'ya olan göçlerdir. İkincisi ve en önemlisi ise Moğol istilası sonucu Türkmen nüfusunun o dönemde güvenli gördükleri Türkiye Selçuklu topraklarına olan göçleridir¹(Ocak, 2000; 56-57). Karamanoğulları, Moğolların baskısı sonucu anayurtlarını terk ederek önce Azerbaycan, ardından Sivas dolaylarına ve nihayetinde de I. Alâeddin Keykubad tarafından 1228 yıllarında Mut ve Ermenek civarına yerleştirilmiştir (Boyacıoğlu, 1999; 45; Başkan, 2012; 28; Turan, 2014; 523-539.)

Karamanoğullarının kökenini oluşturan Türkmen aşiretleri, Ermenek civarında dağlık ve ormanlık alana yerleştirildikten sonra bu bölgede hayvancılık, odunculuk, kömürcülük ve kerestecilik ile uğraşmışlardır. Karamanoğullarının atası olan Nûre Sofi de kömürcülük ve odunculuk ile geçinen bir kişidir (İbn Bîbî, 1996; 202.)

Ermenilerin, Çukurova bölgesine inşi ise Selçuklu Türklerinin Anadolu topraklarına gelmelerinden önce vuku bulmuştur. Bizans İmparatoru II. Basileios, Bağraturuni Devleti'nin kralı I. Gagik'in ölümünden sonra Doğu Anadolu (Armenia)da karışıklıklar çıkması (1020) üzerine 1021 yılında harekete geçerek önce Van (Vaspurugan) Gölü havzasını ardından da Gürcistan'ın bir kısmını ilhak etti (Ostrogorsky, 1991; s. 291). Bizans'ın, Doğu Anadolu'yu ilhak etmesi bölgede bulunan Ermenileri, Kayseri ve Sivas'a ardından da Çukurova'ya göç etmesine neden olmuştur. Bizans'ın, 1071 Malazgirt Savaşı'nda Selçuklu Türkleri karşısında yenilmesiyle birlikte Anadolu'da hâkimiyeti zayıflamıştır. Bizans'ın zayıflaması üzerine Ermeniler, Çukurova bölgesinde krallıklarının temellerini atmıştır².

¹ Ayrıca bu dönemde Anadolu'ya gelen Türkmen nüfusu hakkında ayrıntılı bilgi için bak. Turan, 2014, 523-539.

² Çukurova Ermeni Krallığı'nın siyasallaşması hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız; Ersan, 2007; 107-117; Günler, 2014; 26.

1. XIII-XIV. Yüzyıllarda Karamanoğulları-Çukurova Ermeni Krallığı Mücadeleleri

1.1. Kerîmüddin Karaman Dönemindeki Mücadeleler (1256-1262)

Karamanoğullarının atası olarak kabul edilen Nûre Sofî, I. Alâeddin Keykubad tarafından mahiyetindeki Türkmenler ile birlikte Mut ve Ermenek civarına 1228 yılında yerleştirildi. Karamanoğulları bölgede Ermeniler ile yaptıkları ilk mücadelelerde Ermenek Kalesi'ni ele geçirmişler ve böylelikle ilk kez karşı karşıya da gelmişlerdir (Taşkiran, 2016; 88). Nûre Sofî daha sonra Anadolu'da yaygınlaşmış olan Babâî Tarikatı'na girerek çevresindeki Türkmenler üzerinde dinî bir nüfuz kazanmıştır. Bu nüfuz Nûre Sofî'den oğlu Kerîmüddin Karaman'a intisap ederek Türkmenler üzerinde olumlu bir etki oluşturmuş olmalıdır (Şikârî, 2005; 107; Münecimbaşı, 2001; 61; Köprülü, 1928; 960).

1240 yılında Anadolu'da bulunan birçok Türkmen ile birlikte Nûre Sofî'de, Baba İlyas'ın başını çektiği dinî eksenli isyana katıldı. Türkiye Selçuklularının, bu Türkmen ayaklanmasını durdurması üzerine kaçarak saklanmak durumunda kaldı. Bunun üzerine Nûre Sofî dünyevi işlerden uzaklaşmış ve yerini oğlu Karaman'a bırakmıştır³. Böylelikle Karaman Bey, Türkmenlerin başına geçti. Selçukluların iç çekişmeler ile mücadele ettiği bu dönemde Karaman Bey'in durumdan istifade ederek Karamanoğulları Beyliği'nin temellerini attığı söyleyebilir. Zira Karaman Bey, beyliğin başına geçtiğinde Türkiye Selçuklularında taht kavgaları yaşanmaktaydı. Moğollar tarafından, II. İzzeddin Keykavus'a Konya merkez olmak üzere devletin batı tarafları verilirken, Sivas merkez olmak üzere devletin doğu kısımları ise IV. Kılıç Arslan'a verilmiştir (Sümer, 2001; 455). Fakat iki kardeş devletin tamamına hâkim olmak için birbirleriyle mücadeleye girişmişler ve mücadeleyi kaybeden II. İzzeddin Keykavus, ülkesini terk etmek mecburiyetinde kalmıştır⁴. Devlete tek başına hâkim olan IV. Kılıç Arslan, II. İzzeddin Keykavus'un mücadelesinde yanında bulunan Karaman Bey'in taşkınlık yapmasından çekindiği için Karaman'a beylik vermiş, kardeşi Bunsuz'u da Emîr-i Cândâr tayin etmiştir. Bu olay Karamanoğulları Beyliği'nin kuruluşunun delillerinden birisi olarak kabul edilebilir (İbn Bîbî, 1996; II, 202; Yazıcızâde Ali, 2017; 676-677; Sümer, 1970; 50-51; Uzunçarşılı, 2003; 2).

Karaman Bey, babası Nûre Sofî'nin Çukurova Ermenilerine karşı yürütmüş olduğu siyasete devam ederek Ereğli ve Silifke üzerine akınlarda bulunmuştur. Ancak bu dönemde Ermenilerin, Türkiye Selçuklularının ve dolayısıyla Anadolu'nun o andaki karışık durumundan en çok faydalanan millet olduğu görülmektedir. Özellikle Çukurova Ermenilerinin kendi arzularıyla Mengü Han'a giderek tabiliklerini bildirmesi, Moğolların diğer Hristiyan devletlerine göre onların daha ayrı imtiyazlar sağlamasına neden oldu. Bu imtiyazlar arasında; rahiplerin vergiden muaf tutulması, Selçukluların zapt ettiği Ermeni topraklarının Moğollar tarafından kendilerine tekrar geri verilmesi, Moğol askerlerine ihtiyaç duyulduğu takdirde Ermenilere yardımda bulunulması, Ermeni kralı ve tebaasına tecavüzde bulunulmaması ve kiliselerin vergiden muaf tutulması gibi haklar vardır. (Uras, 1950; 82; Grigor, 2012; 45-46; Kiragos, 2009; 69-70; Galstyan, 2017; 118-119).

Çukurova Ermenileri, Türkiye Selçuklularının içinde bulunduğu karışıklıktan yararlanarak bölgedeki önemli kaleleri almaya çalışmışlardır. Bu sırada Ermeniler, Kıbrıs ve İskenderun'un yanında, birçok Hristiyan grupla birleşerek önce Selçuklu topraklarına ardından Karaman Bey'in hâkimiyeti altındaki Karaman topraklarına saldırdı. İki bin askeri ile Mut önlerine gelen Fisaldon bu bölgede birçok Müslümanı öldürerek yağma hareketine girişmiştir. Bu sırada Konya'da bulunan ve haberi alan Karaman Bey, hızlı bir şekilde hareket ederek Ermeniler üzerine yürüdü. Yapılan savaşta Ermeni kuvvetlerini bertaraf etti. Silifke Kalesi'nde yapılan anlaşma sonrası Ermeniler, Karaman Bey'e 100 bin sikke flori, bin pare kumaş ve Silifke Kalesi'ni verdi (Şikârî, 2005; 111-113; Taşkiran, 2016; 90; Solak, 2011; 39; Ersan, 2002; 196-197). Çukurova Ermenilerine karşı yürütmüş oldukları bu başarılı hareketin Karamanoğullarının Ermenek ve Mut bölgesinde kati suretle yerleşmelerini sağladığı muhakkaktır (Taşkiran, 2016; 90).

Aynicâlût Savaşı'nda (1260) Moğolların Memlûklere yenilmesi üzerine Karamanoğulları bu durumdan cesaret almış ve Ermeniler üzerine seferlerini artırmıştır. Ermeniler ise müttefiklerinin Müslüman Memlûklere yenilmesi üzerine Anadolu'da saldırgan siyasetlerine ara verdiler. Ermeni müverrihlerinden Vardan, Anadolu'da Moğol-Ermeni ittifakının somut göstergesi olarak Aynicâlût Savaşı'nda Moğolların,

³Baba İlyas Horasanî ve Babâî ayaklanması için ayrıca bk. İbn Bîbî, 1996; II, 49-54; Abû'l-Farac, 1987; II, 539-540; Ocak, 2000; 37-48, 87-135; Koca, 2012; 11-38.

⁴II. İzzeddin Keykavus ve IV. Kılıç Arslan'ın mücadelesi için bk. İbn Bîbî, 1996; II, 143-146; Sümer, 1970; 32-35; Akkuş, 2016; 325.

Memlûklere yenilmesi üzerine, Moğol askerlerinin Ermenilere sığındığını, Ermenilerin ise onlara gıda, giyecek, at ve paralar vererek ülkelerine gönderdiklerini ifade etmektedir (Vardan, 2017; 76. Arıca bk. Koprman, 1990; 464; Ersan, 2007; 195). Karaman Bey, Moğolların yenilmesinden aldığı cesaret ile 1260 yılından itibaren üç yıl boyunca Ermeniler üzerine akınlarda bulundu. Bu süreç içerisinde Karamanoğulları, Manya Kalesi'ni kuşatmış, İçel ve Silifke gibi pek çok Ermeni şehrini yağmalamıştır (Ersan, 2002; 1120).

Ermeni Simbat Vekayinamesi'nde geçtiğine göre; Karaman Bey etrafında soydaşları toplanınca onlardan kendisini bey ilan etmelerini istedi. Bundan sonra Karaman Bey o kadar güçlü bir konuma geldi ki, Karaman kaleleriyle birçok bölgeyi ele geçirdi. Hatta Ermeni müellif, bu olaydaki durumu acı bir tablo hâlinde göstermek için onun İçel ve Silifke bölgelerindeki halka zulmetmeye başladığını yazmaktadır. Bu sırada Karaman Bey, Ermeni Hâkimi Hetum'un birliklerini üç defa bozguna uğratmış ve ardından kardeşi Simbat'ı tehdit etmeye başlamıştır. Simbat, daha önceleri Karamanoğullarının yaşamış oldukları bölgelerdeki Manion (Many) Kalesi'ni uzun uğraşlar neticesinde almayı başarmıştı. Karaman Bey bu kalenin kuşatmasını dokuz ay boyunca sürdürdü. Nihayet Ermeni Hâkimi Hetum, Manya Kalesi önüne geldi ve Karaman Bey ile savaşmak için hazırlıklarına başladı. Ancak Karaman Bey, onu geçilmesi zor taşlı dağ geçitlerine çekti ve nara atarak düşman ordusunu ok yağmuruna tuttu. Bu sesleri duyan Hetum, hiç vakit kaybetmeden en iyi birliklerini önden gönderdi. Bu birlikler, mücadele alanına varır varmaz Karamanlılara saldırdılar ve onları bozguna uğratarak kaçırmaya başladılar. Karamanlılardan bir kısmı ok ve mızrak darbeleri ile yaralanarak kaçtı (Galstyan, 2017; 101-102).

1262 yılında Karaman Bey, II. İzzeddin Keykavus'un haklarını korumak bahanesiyle 20 bin kişilik bir Türkmen kuvvetiyle Konya önlerine kadar geldi. Ancak bu girişim, Muinüddin Süleyman tarafından Gevale Kalesi düzlüğünde bastırıldı. Karaman Bey geri çekilmeyi başarırken kardeşleri Bunsuz ve Zeynü'l-hac birçok Türkmen ile birlikte esir düştü. Esir edilen bu kişiler önce ağır hakaretlere maruz kalmışlar, Konya pazarlarında dolaştırılmışlar ve daha sonra iç kalede asılarak idam edilmişlerdir (İbn Bîbî, 1996; II, 160; Tekindağ, 1964; 84-85; Kesik, 2018; 349). Memlûk tarihçisi el-Yûnûnî ise bu isyanı şöyle aktarmıştır: "1262 yılında Hûlâgû Anadolu'ya bir ordu gönderdi. Moğollar birçok kişiyi katlettiler. Birçoğu da Dimaşk'a kaçtı." (Yunûnî, 1954; 162; Akkuş, 2016; 327). Kardeşlerinin ölümünün ardından Karaman Bey de 1262/1263 yılında ölmüş ve yerine 1264'de oğlu Şemseddin Mehmed Bey geçmiştir (Kesik, 2018; 349).

1.2. I. Mehmed Bey Dönemindeki Mücadeleler (1264-1280)

Karaman Bey'in 1262 yılında ölmesi üzerine yerine oğlu I. Mehmed Bey 1264 yılında beyliğin başına geçti (Şikârî, 2005; 120). I. Mehmed Bey, selefleri gibi Moğollar ve Ermeniler ile çetin mücadeleler sergiledi. Moğollar, Memlûk kuvvetlerine mağlup olunca Anadolu'da yeni bir siyaset izlemeye başladılar. Bu siyaset sonucunda onlar, Memlûk ve Anadolu Türkmenlerine karşı Ermeniler ile sıkı ilişkiler kurdular. Ermenilerin bulunduğu coğrafya, Memlûk Devleti'ne karşı tampon bölge konumundaydı. Nihayetinde Moğollar bu coğrafi özelliği kullanarak, Anadolu'da bir bloklaşma meydana getirdiler. Bu bloklaşmada Moğollar ve Memlûkler üst çatı olup, şartlar Karamanlılar ile Ermenileri karşı karşıya getirmekteydi. Karamanoğulları bu durum karşısında Memlûkler ile müttefik olarak Ermenilere karşı baskı siyaseti izlediler. Aslında Karamanoğulları, Çukurova bölgesini coğrafi özelliğinden dolayı ele geçirmek istemişlerdir. Ancak bu bölgeyi aynı zamanda gaza ve cihat sahası olarak görmeleri de, doğal olarak Ermeni coğrafyasının onların her daim ilk hedefleri arasına girmesi ihtimalini akla getirmektedir. (Taşkıran, 2016; 99-102).

Ermeniler bu dönemde, Türkmenlere karşı Moğolların sadık bir vasalı durumundaydı. Türkmenler ise Moğolların Anadolu'da baskı ve zulümle hâkimiyet kurdukları dönemde Sultan Baybars ile temas kurdular. Selçuklularda bazı devlet idarecilerinin Moğollar karşısında hiçbir direniş göstermeyişi, Türkmenlerin Anadolu'da istiklal ateşi yakan Karamanoğullarının yanına geçmesine neden olmuştur. Nitekim Hatroğlu Şerafeddin'in, Memlûk Sultanı Baybars ile iletişime geçerek Anadolu'nun Moğol işgalinden temizlenmesi için ondan desteğini istemesi, Karamanoğulları için bir fırsat olmuştur (Reşidüddin Fazlullah, 2013; 112; Aksarâyî, 1943; 183; Cahen, 2012; 260-261). Ayrıca Karamanoğlu Mehmed Bey, Hatroğlu Şerafeddin'in, Baybars'ın Anadolu'ya gelmeden Moğollara karşı giriştiği istiklal mücadelesine Eşrefoğlu ve Menteşe Türkmenleri ile destek olmuştur (Aksarâyî, 1943; 183-184; Kaymaz, 1999; 147). Ancak Sultan Baybars'ın Anadolu'ya gelişinin gecikmesi üzerine Hatroğlu isyanı sonuçsuz kalmıştır. Hatroğlu Şerafeddin ise

Moğollar tarafından 1276 yılında yakalanarak öldürülmüştür (Yazıcızâde Ali, 2017; 653-654; Abû'l-Farac, 1987; II, 598; Tekindağ, 1954; 86).

Moğol-Memlûk çatışmasının Anadolu'daki bir başka göstergesi 1276 yılında Atabay Noyan'ın başarısız Birecik (Bire) saldırısıdır. Atabay Noyan'ın Birecik saldırısı üzerine çok sayıda Türkmen, Moğol vasalı Ermenilerin üzerine yürümek için Maraş dolaylarında toplandı. Türkmenlere Memlûk Sultanı Baybars'ın Anadolu'ya emir Hüsameddin Ayntabî komutasında göndermiş olduğu bin kişilik bir ordu daha katıldı. Türkmen-Memlûk hareketini öğrenen Ermeni kumandanı Simbat ise Maraş dolaylarındaki bu orduya saldırarak büyük kayıplar verdirdi (Ersan, 2002; 197; Solak, 2011; 50-51). Nihayetinde Ermenilerin elinden kurtulabilen Türkmen ve Memlûk askerleri Karamanoğullarına sığındı. Bu durum karşısında Mehmed Bey müstakil bir orduyu Ermenilerin üzerine gönderdi. Ancak Karamanlı kuvvetleri, III. Leon ile giriştikleri mücadeleyi kaybetti. Ermeni kaynaklarının nakline göre daha sonraki dönemlerde Karamanoğlu Mehmed Bey üç defa daha Ermenilere saldırı düzenlemiştir (Abû'l-Farac, 1987; II, s. 596; Simbat, 1946; 90; Taşkıran, 2016; 103).

Sultan Baybars'ın 1277'de Anadolu'ya gelmesiyle birlikte Karamanoğlu-Memlûk ittifakının güçlendiğini görmekteyiz. Karamanoğlu Mehmed Bey, kardeşi Ali Bey'i göndererek Sultan Baybars'a itaatini sunmuştur. Sultan da Karamanoğullarına beylik ve sancaklar göndererek Ermenek ve Lârende'den Akdeniz sahiline kadar olan yerleri vermiştir. Bunun üzerine Karamanoğulları bütün uç beyleri üzerine hami oldu. Sultan Baybars Anadolu'dan ayrılırken veziri Emir Taybars'ı Ermeniler üzerine göndermiş, kendisi de Maraş üzerinden Halep'e gitmiştir. Sultan Baybars, Halep'in el-Harîm kazasında konakladığı sırada Mehmed Bey'in elçisini istedi. Mehmed Bey'in elçisi, Baybars'ın isteği üzerine Halep'e gelerek Karamanoğullarının 20 bin süvari ve 30 bin piyade askerî kuvvete sahip olduğunu bildirdi. Karamanlıların dışında diğer bazı Türkmen beyleri ve Ben-i Kilab aşireti de gelmişti (Makrîzî, 1957; I-II, 633) Sultan Baybars'ın Anadolu'ya yapmış olduğu seferde Karamanoğulları ile iki kere irtibat kurmasının karşılıklı sıkı ilişkilerin ilk örnekleri olduğunu söyleyebiliriz. Burada Sultan Baybars'ın amacı Karamanoğullarını Moğollar karşısında cesaretlendirmek olmalıdır (Solak, 2011; 53). Nitekim Aksarâyî'nin aktardığına göre Baybars'ın Mehmed Bey'e beylik ve sancak göndermesi Hamidoğlu, Eşrefoğlu ve Menteşeoğlu Türkmenlerini Karamanlılar ile birlikte hareket etmeye sevk etmiştir (Aksarâyî, 1943; 95). Urfalı Vahram bu durumu şöyle anlatmaktadır: *"O (Sultan Baybars), bu taraftaki Araplarla birleşti ve çok eski zamanlardan beri çobanlıkla iştilig eden aşiretler olup, kış mevsimini geçirmek üzere sürülerini bu tarafa sürmüş olan Türkmenleri de etrafına topladı"* (Urfalı Vahram, 1946; 29).

Sultan Baybars'ın Moğolları mağlup etmesi üzerine Karamanoğlu Mehmed Bey tekrar istiklal mücadelesine başladı. Mehmed Bey'in gerek Moğol işgali altındaki Selçuklu başkenti ve tahtını ele geçirmek, gerekse Moğollardan Anadolu'yu temizlemek amacıyla hareket ettiği görülmektedir. Şikârî'nin *"Engüri'nden Melik Nâsır Tarsus begi ve Niğde begi Konya'ya gelüb sultânı görüb Karamanoğlu'ndan şikâyet eylediler. Dediler ki katl-i 'âmm eyleyüb vilâyetimizi aldı, hutbeyi ve sikkeyi kendü nâmına eyledi. Senin nâmn kaldırmak erkeklük değildir dediler"* şeklindeki aktarımı Karamanoğlu Mehmed Bey'in artık Moğolların elinde kuklaya dönen Selçuklu Sultanlığını ortadan kaldırma niyetinin bulunduğu göstermektedir. Çünkü bu hadiseden sonra Selçuklu ailesinden bir kişiyi göstererek devlet yönetiminde etkili olacaktır (Şikârî, 2005; 126; Aksarâyî, 1943; 204; Taşkıran, 2016; 105). Nihayetinde Mehmed Bey Konya'da, Kırım'da bulunan Türkiye Selçuklu hükümdarı II. İzzeddin Keykavus'un oğlu Alâeddin Siyavuş'u tahta çıkarttı (Yazıcızâde Ali, 2017; 678-680; İbn Bîbî, 1996; II, 204; Artuk, 1958; 155-156).

Mehmed Bey, Alâeddin Siyavuş'u tahta çıkarttıktan sonra kendisini vezir ilan etti. Nihayetinde III. Gıyaseddin Keyhüsrev İlhan Abaka'dan tahtına tekrar sahip olmak için yardım istedi. İlhanlı Hükümdarı Abaka bunun üzerine III. Gıyâseddin Keyhüsrev, Sahip Ata Fahreddin Ali, şehzade Kongurtay'ı Karamanoğulları üzerine gönderdi. Moğol birliklerinin üzerine geldiği haberini alan Mehmed Bey, Alâeddin Siyavuş ile birlikte Akşehir'i yağmaladıktan sonra Konya'ya geri döndü (İbn Bîbî, 1996; II, 212; Turan, 2014; 583-584; Cahen, 2012; 267). Konya halkı Moğolların Mehmed Bey ve Siyavuş'un üzerine geldiğini öğrenince kale kapılarını kapatarak onları içeri almadı. Mehmed Bey, Konya'yı muhasara ettiyse de Moğolların yaklaşması üzerine Siyavuş ile İç İl taraflarına çekildi (İbn Bîbî, 1996; II, 212-213; Yazıcızâde Ali, 2017; 686-687; Turan, 2014; 584). Siyavuş'u İç İl taraflarında güvenli bir kaleye yerleştirdikten sonra Mehmed Bey, kardeşleri ve amcaoğulları ile Moğollara karşı yürüdü (Şikârî, 2005; 131). Bu esnada

Moğollar, Türkmenlere kendilerini kaçıyor gibi gösterdiler. Moğollar, Karamanoğullarını yağmaya daldırdı ve ani bir baskın düzenleyerek Türkmen kuvvetlerini mağlubiyete uğrattılar (Şikârî, 2005; 131-132; Tekindağ, 1964; 95-96). Moğollar, Karamanoğlu Mehmed Bey'i, kardeş ve amcaoğullarını 676/1277 yılında yakaladı. Onların başlarını keserek Selçuklu ordugâhına gönderdiler ve bu kesik başlar, Karaman Türkmenlerinin bulunduğu bölgede teşhir edildi (İbn Bibî, 1996; II, s.215-216; Müneccimbaşı, 2001; II, 120; Neşrî, 1949; 47; Sümer, 1989; 182; Uzunçarşılı, 2003; 6-7; Kesik, 2018; 350).

1.3. Güneri Bey Dönemindeki ve Sonrasındaki Mücadeleler (1280-1375)

Mehmed Bey ve kardeşlerinin Moğollar tarafından katledilip teşhir edilmesi, Anadolu'da bir süreliğine de olsa Türkmen isyanlarını durdurdu. Karamanoğlu Mehmed Bey'in ölümünden sonra yerine kardeşi Güneri Bey geçti (Kesik, 2018; 350; Tekindağ, 1965; 319). Güneri Bey'de selefleri gibi Memlûkler yardımıyla Çukurova Ermenileri üzerine baskı politikasını devam ettirmiştir.

Güneri Bey, Memlûk-Moğol mücadeleleri esnasında, Sultan Kalavun'a elçi göndererek Moğol ve Ermeni kuvvetlerine karşı kendisine savaş zamanında yardım edeceğini bildirmiştir (Abû'l-Farac, 1987; II, 607; Kopruman, 1960; 574-575). Bu esnada Suriye'ye giden yolun üzerinde Çukurova Ermenilerinin olmasını bahane ederek bu yolun açılması için yardım istedi. Zira Çukurova'daki Ermeniler ve Anadolu'da bulunan Moğollar yüzünden Karamanoğullarının Suriye'ye geçebilme imkânı yoktu. Sultan Kalavun bu talebi olumlu karşılamış ve yardım için bir askerî kuvvet göndermiştir. Bu kuvvet ile Karamanoğulları, Kayseri üzerinde birleşerek Çukurova'ya geçmiştir. Müttefik kuvvetler, Ermeni ülkesini yağmaladı ve ganimetler alarak geri döndü. Bu suretle Ermenilerin, Moğollara yardımı önlenmiş oldu (Turan, 2014; 591). Güneri Bey zamanında Karamanoğulları ve Memlûklü ittifakının devam ettiği "*1282 yılında 600 kişilik süvari akıncısı Halep'ten Anadolu'ya hareket etti; yolda Çukurova'dan Anadolu'ya şeker, sabun, kurşun, pamuk ve fıstık götüren bir kervan yağmalayınca bir Moğol emiri 300 kişi ile karşularına çıktı. Nihayetinde süvari akıncıları birkaç yaralı ve ölü vererek kaçtı. Ardından Halep Türkleri Ereğli'ye gelince Memlûklerin müttefiki olan Karamanoğlu Fabreddin Güneri'nin komutanlarından Şücaeddin Hucendi ve Mübarizeddin Saru, maiyetine girerek Bulgar dağlarına kadar gittiler*" sözleri ile ifade edilmektedir (Turan, 1964; 219-220).

Güneri Bey, 1286 yılında Çukurova Ermenilerinin üzerine tekrar sefer düzenledi ve Ermenilerin hâkimiyeti altında bulunan Tarsus'u ele geçirdi. Ermeni Kralı III. Leon ise Karamanoğullarının yapmış oldukları akını İlhanlı Hükümdarı Argun'a şikâyet etti. Bunun üzerine İlhan Argun, Anadolu'da kendilerine ve Ermenilere karşı tehdit unsuru olan Karamanoğulları üzerine Anadolu Umumi Valisi Geyhatu Han'ı gönderdi. Geyhatu Han'ın emrindeki Moğollar, Lârende'ye gelerek şehri kuşattılar. Güneri Bey, Moğolların yapmış oldukları ani baskın karşısında mukavemet edemeyeceğini anlayarak dağlara çekildi ve Moğol muhasarası kalktıktan sonra 1288'de Lârende'yi tekrar ele geçirdi (Tekindağ, 1965; 320; Turan, 2014; 606; Taşkıran, 2016; 111). Bu sırada Geyhatu Han, Karamanoğullarının elinden Tarsus'u alarak Ermenilere vermiş olduğu muhtemeldir. Karamanoğulları, Moğolların Lârende'den çekilmesinin ardından intikam almak için üzerlerine yürüdüysen de II. Mesud'un araya girmesiyle Güneri Bey, Moğollar ile iyi ilişkiler kurmak zorunda kalmıştır (Taşkıran, 2016; 112).

Anadolu 1296-1299 yılları arasında İlhanlı iç isyanlarına şahit olmuştur. Bu tarihler Moğol Noyanlarının isyan ettiği bir dönemdir (Ersan, 2002; 219). Nihayetinde Karamanoğullarının da desteklediği Noyan isyanları, 1299 yılında İlhanlıların idari otoritesini sarsmış ve Güneri Bey bu isyanlardan bir yıl kadar sonra vefat etmiştir (Akkuş, 2016; 335).

Güneri Bey'in vefatı üzerine yerine kardeşi Mahmud Bey Karamanoğullarının başına geçmiştir. Tarihi kaynaklarda Mahmud Bey hakkında fazla malumat bulunmamaktadır ancak Mahmud Bey'in Güneri Bey döneminde Karaman Beyliği sınırları içerisinde bulunan İçel ve çevresini yönettiğini biliyoruz (Cahen, 2012; 301). Mahmud Bey, 1292'de Alâiye'yi Kıbrıs Haçlı Krallığının elinden aldı ve bölgede Memlûk Sultanı Melik el-Eşref Halil adına hutbe okuttu. (Sümer, 2001; 456; Turan, 2014; 606-607). Ayrıca, 1333 yılında Anadolu'dan geçen İbn Battûta, eserinde Alâiye hakkında malumat verdikten sonra bu bölgenin Karamanoğlu Yusuf Bey adında bir hükümdar tarafından yönetildiğini aktarmaktadır (İbn Battûta, 2004; 402).

Mahmud Bey'in de selefleri gibi Ermeniler ile çetin mücadelelere girdiği söylenebilir. Şikârî, Mahmud Bey'in Mamuriye civarında Ermeni Kralı Oşin ile girişmiş olduğu muharebede öldüğünü aktarmaktadır.

Şikârî'nin aktarımına göre Mahmud Bey de seleflerinin izlemiş olduğu politikayı takip etmiş ve Ermeniler ile çetin mücadelelere girmiştir (Şikârî, 2005; 135).

Mahmud Bey'in 1314 yılında vefatından sonra 1319'a kadar Ermeniler ile bir mücadele kaynaklarda geçmemektedir. 1319'da I. İbrahim Bey, Ermenilerin elinde olan Tarsus'a saldırı düzenlemiştir. Karamanoğlu İbrahim Bey, Tarsus civarındaki Pompeipolis Köprüsü'ne kadar ilerledi. Bu ilerleme Ermeni Kralı Oşin tarafından geri püskürtülmüş olsa da İbrahim Bey tekrar taarruza geçerek onu Tarsus önlerinde mağlup etti. Bu sefer sonucunda İbrahim Bey, Tarsus ve civarını ele geçirdi (Simbat, 1946; 103; Kesik, 2018; 351; Taşkiran, 2016; 118-119). Saltanatının son dönemine kadar İbrahim Bey'in Ermeniler ile mücadele ettiği görülmektedir. 1337-1338 yıllarında Sis (Kozan) topraklarına saldıran Karamanoğulları bölgeyi yağmalamıştır (Kanat, 1991; 56). Bu olaydan yaklaşık üç yıl kadar sonra 1341 yılında V. Leon kumandasındaki Ermeniler, Karamanoğullarına bir saldırı düzenlemiş, ancak İbrahim Bey'in başında bulunduğu Karamanoğlu kuvvetleri, Ermenileri hezimetle uğratmıştır (Taşkiran, 2016; 119). İbrahim Bey, Ermenilerin yapmış olduğu bu saldırı sonrası Türkmen kuvvetlerini toplayarak Ermeniler üzerine 1343 yılında tekrar bir sefer düzenledi (Solak, 2011, 123). İbrahim Bey'in ölüm tarihi bilinmemekle birlikte Ermeni seferinden sonra ölmüş olduğu tahmin edilmektedir (Uzunçarşılı, 2003; 10).

İbrahim Bey'in saltanatı dönemi, Ermeniler ile sürekli mücadele hâlinde geçmiştir. Kaynaklarda İbrahim Bey'in haleflerinden Alaeddin Ali Bey zamanına kadar Ermeniler ile mücadele geçmemektedir. Bu sırada Çukurova Ermenileri, içerideki taht mücadeleleri ile Anadolu Beylikleri ve Memlûklerin sürekli saldırıları karşısında yıpranmış ve zayıflamıştı (Taşkiran, 2016; 121).

Diğer yandan 1334-1335 yılında Karamanoğullarından bir bey⁵, hac dönüşü Memlûk Sultanını ziyaret etmiştir. Bu ziyaretten memnun kalan Sultan, bu beyin güvenli bir şekilde evine ulaşabilmesi için yanına Halep askerleriyle beraber dört de emir vermiştir. Ancak dönüş yolunda Ermeniler, beyin ülkelerinden geçişini istememişlerdir. Bunun üzerine Sultan, Halep Nâibi Altunboğa'yı Ermeniler üzerine göndermiştir. Halep askerleri 1335 yılında Sis üzerine sefere çıkmışlar ve Adana ile Tarsus'u yağmalamışlardır (Simbat, 1946; 107). Bu esnada araya İlhanlı hükümdarı Ebû Said girmiş ve onun ricası üzerine akınlara son verilmiştir. Daha sonra Ermeni kralı da misafirleri bizzat karşılayarak önce olup bitenlerden dolayı özür dilemiş ve Sultan onu affetmiştir (Akkuş Yiğit, 2015; 196).

Ermeniler 1343/1344 yıllarında Karaman ülkesinde yağma ve tahribatta bulunmaya başladı. Bunun üzerine Türkmenler harekete geçerek Çukurova bölgesine akınlar düzenledi. Aynı yıl, Memlûkler içinde Türkmenlerin de bulunduğu Halep, Hama ve Trablus askerleriyle Adana'yı kuşattı. Şehir alınmak üzereyken Halep Valisi Aksungur, Ermenilerden rüşvet aldığından fetih için Sultan'dan emir gelmedi diyerek kuşatmayı kaldırdı (Akkuş Yiğit, 2015; 198).

1361 yılında Alaeddin Ali Bey, Karamanoğullarının başına geçti. Alaeddin Ali Bey, Karamanoğullarının daimi politikası olan Çukurova Ermenilerine karşı mücadele siyasetine devam etti ve ilk seferini Memlûk desteği ile gerçekleştirdi. Ermeniler üzerine hareket eden Alaeddin Ali Bey, Kız Kalesi'ni kuşatmıştır. Memlûk Sultanı Şaban'ın dönemine denk gelen bu kuşatma, Anadolu'da Karamanoğulları ile Memlûk ittifakının devam ettiğini göstermektedir. Kız Kalesi, konumu itibariyle ticari bir öneme sahip olup Memlûkler ile Karamanoğullarının dikkatini çekmekteydi. Bu durum Çukurova Krallığının yanı sıra Kıbrıs Krallığını da rahatsız etmiştir (Solak, 2011; 123). Esasen Kıbrıs Krallığı'nın, Kız Kalesi'nin fethinin ardından Karamanlıların ve Memlûklerin Kıbrıs'a yöneleceğini düşündüğünden dolayı rahatsızlık duyduğu söylenebilir (Turan, 1964; 209-227).

Alaeddin Ali Bey, Ermenilerin zayıf oldukları bu dönemde emrindeki Karamanlılar ile Kız Kalesi'ni (Korykos/Gorigos) kuşattı fakat ilk teşebbüsü sonuçsuz kaldı. Bu sırada Çukurova Ermenileri, Kıbrıs Krallığından 1359 yılında yardım talebinde bulundular. Kıbrıs Kralı, Anadolu sahilinde bir limana ve Kıbrıs'ı Konya, Sivas ve Erzurum'a bağlayacak bir şehre ihtiyacı olduğundan ve daha önce belirtildiği gibi adanın güvenliğini de düşünerek Ermenilerin teklifini kabul etti. Kıbrıs Kralı Pierre, gönderdiği yardımın yanı sıra bölgeyi satın aldığı ilan etti. Bu hamle üzerine Anadolu beylikleri bir araya gelerek Alaeddin Ali Bey önderliğinde Kıbrıs'ı kuşattıysa da kalenin kuvvetli burçları olduğundan dolayı ele geçiremediler.

⁵Faruk Sümer, bu beyin Musa Bey olma ihtimalini belirtir. Sümer, 1969; 14.

Nihayetinde Anadolu sahillerinde gözü olan Kral Pierre de, Akdeniz sahillerine saldırarak sahil beylerini kendisine tabi kıldı⁶.

Karamanoğlu Alaeddin Ali Bey, kendisine katılan Anadolu Beyleri ile birlikte Kıbrıslıların himayesindeki Kız Kalesi üzerine tekrar yürümeyi düşündü (1367). Onunla birlikte hareket etmeyi kabul eden Aydın, Hamid, Menteşe ve Eşrefoğlu Beyleri askerleri ile Karaman Beylerinden Eminüddevlle Konya'ya geldiler. Germiyoğlu Beyliği'nin de gönderdiği kuvvetler ile beraber Konya'da 10 bin kişilik bir ordu toplandı (Şikârî, 2005; 177; Tekindağ, 1954; 168). Burada dikkati çeken hususlardan birisi Memlûklerin, Anadolu Beylerine yazdıkları mektuplarda Alaeddin Ali Bey'e destek verilmesini istemesidir. Nitekim bu durumun Karamanoğullarının, Memlûkler ile daimi müttefikliğinden kaynakladığı söylenebilir. İkinci husus ise Memlûk Devleti ile Anadolu beylikleri arasında kurulan bu ittifak, iki tarafın denizler üzerinde tesis edebildiği ilk ve tek ittifaktır. Muhtemelen bu ittifak Kıbrıs Kralı I. Pierre'nin Doğu Akdeniz politikasından kaynaklanmış olmalıdır (Solak, 2011; 125-127).

Hüsameddin İlyas Bey ve diğer müttefik Türk beylerinin kaleye saldırısıyla kuşatma başlamış oldu. Hüsameddin İlyas Bey'in Kız Kalesi'ne ağır tahribat verdirdiği bu saldırıda Karamanoğlu Alaeddin Ali Bey de kuvvetleriyle birlikte ona katıldı. Alaeddin Ali Bey, Kız Kalesi'nin kara tarafında yer alan ve Küçük Kız Kalesi adı verilen kısmına tüm kuvvetleri ile hücum etti. Dağdan çam, katran, ardıc ağaçları kestirerek kalenin etrafına yığıdırıp ateşe verdirdi. Üç gün yanan ateş bu küçük kaleyi yakınca oranın sakinleri kaçarak deniz tarafındaki Kız Kalesi'ne sığındılar (Şikârî, 2005; 178-179; Solak, 2011; 128). Alaeddin Ali Bey, Ermenilerin sığındıkları Kız Kalesi'ne mancınıklarla otuz gün daha saldırdı. Bu sırada Ermenilere karşı Türkmen Beylerinin askerî hareketini destekleyen Memlûk Emiri Yelboğa en-Nâsırî öldü ve onun ölümü Türkmen beylerinin dağılmasına neden oldu. Alaeddin Ali Bey ise bazı Türkmen beylerinin geri çekilmesi nedeniyle kazanmak üzere olduğu bu savaşı bırakmak ve Kıbrıs Kralı'na barış teklif etmek zorunda kaldı (Tekindağ, 1954; 174).

Kıbrıs Kralı Pierre, gelen barış teklifini Memlûk üzerine yapacağı seferlerde serbest kalabilme düşüncesiyle kabul etti. Antlaşmaya göre Pierre, Karamanlıların Memlûkler ile olan münasebetlerine karışmayacaktı. Alaeddin Ali Bey ise Kız Kalesi'nin Kıbrıslılara ait olduğunu kabul edecekti (Tekindağ, 1965; 173-174). Böyle bir maddenin konulmasını Karamanlıların istemiş olması muhtemeldir. Zira Akdeniz ticaretinde Memlûkler önemli bir rol oynuyordu. Ayrıca birinci maddenin Karamanoğulları ile Memlûklerin müttefikliğinin somut bir göstergesi olduğunu söylemek mümkündür. (Solak, 2011; 128).

1375 yılında Memlûklerin, Çukurova Ermenilerinin üzerine yürümesi sonucu onların krallıkları yıkıldı. Böylelikle Karamanoğullarının daimî düşmanı olan Çukurova Ermeni Krallığı, tarih sahnesinden çekilmiş oluyordu (Ersan, 2007; 230-231).

Sonuç

Kösedağ Savaşı'nda Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğollar karşısında almış oldukları mağlubiyet, Anadolu tarihinin kırılma noktalarından birisi olmuştur. Anadolu'ya hâkim olmak isteyen Moğollar, bu emellerine ulaşabilmek için Türkmen gruplarına yönelik baskı siyaseti izlemelerine karşın, müttefik olarak Ermenilerle hareket etmişlerdir. Özellikle Anadolu Türk direnişini kırmak için Moğollar, Ermeniler ile iyi ilişkiler geliştirmişlerdir. Ermeni kralı ise bunu fırsat bilerek Moğolların merkezine kadar gidip onlara itaatini arz etmiş, böylece Moğollardan imtiyaz talep ederek Anadolu'daki varlığını sürdürmeye çalışmıştır. Moğol-Ermeni ittifakı başta Karamanoğulları olmak üzere Türkmen beylerini rahatsız etmiştir. Bu baskı ve zulüm siyasetine karşı Karamanoğulları önderliğinde Memlûkler ile müttefik olan Türkmen beyleri, Ermeniler üzerine akınlarda bulunmuşlardır. Diğer yandan Ermenilerin Moğollar ile birlikte hareket etmesi ve Haçlılar ile iş birliği hâlinde olması, Memlûklerin Ermenilerle olan münasebetlerinin seyrini belirlemiştir. Onlar da bir dönem Anadolu'da Karamanoğulları ile birlikte hareket etmişlerdir.

İlk dönemlerde kendilerine yurt olarak verilen Ermenek ve çevresini Ermenilerin elinden alarak bölgeye yerleşen Karamanoğulları, kısa süre sonra Memlûklerle kurulan ikili ilişkilerin de etkisiyle, Moğol/Ermeni kuvvetlerine karşı gün güç kazanmışlardır. Ermenilerin uygulamış oldukları yayılmacı tutuma karşın Karamanoğulları da her fırsatta Ermeniler üzerine akınlarda düzenlemişler, bölgede Ermeni nüfuz alanını

⁶Kıbrıs Krallığı ve Anadolu Beyliklerinin mücadelesi için bk. Tekindağ, 1954; 163-168; Altan, 2002; 1217; Solak, 2011; 125-127.

daraltmışlardır. Zamanla Ermenileri kıyı bölgesindeki birkaç kaleye sıkıştırmışlardır. Nihayet Ermeni Kralı VI. Leon'un Memlûk kuvvetleri tarafından esir alınmasıyla Çukurova Ermeni Krallığı 1375 yılında yıkılmıştır.

Karamanoğullarının, Çukurova Ermeni Krallığı ile yaptıkları mücadeleler ve elde ettikleri başarılar neticesinde bölgede Türkleşme ve İslamlaşma başlamıştır. Son Ermeni kalelerinden olan Kız Kalesi kuşatması Türkmenlerin, Alaeddin Ali Bey'i yalnız bırakması neticesinde ele geçirilememiştir. Ancak kuvvetli burçlara sahip olan bu kale, 1448 yılında Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından fethedilmiştir.

Kaynakça

Abû'l-Farac, Gregory Bar Hebraeus, Abû'l-Farac Tarihi, II, çev.: Ömer Rıza Doğrul, Ankara, TTK Yayınları, 1987.

Akkuş Yiğit, F. (2015). "Memlûk - Ermeni Müinâsebetleri", Akademik Bakış, 8 (16): 171-206.

Akkuş, M. (2016). "Karamanoğullarının Moğol Tahakkümüne Karşı Mücadeleleri". Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman, Türkiye, 320-338.

Aknerli Grigor. Okçu Milleti Tarihi. İstanbul, Yeditepe Yayınları, 2012.

Aksarâyî, Kerimüddin Mahmud. Müsameretü'l-Ahbar. çev.: M. Nuri Gençosman, Ankara, Recep Ulusoğlu Basımevi, 1943.

Altan, A. (2002). Kıbrıs Haçlı Krallığı 1191-1489. Türkler, (C. 6, ss. 1211-1220). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Artuk, İ. (1958). "Sabte Selçuklu Sultanı Cimri", Tarih Dergisi, 9 (13): 151-160.

Başkan, Y. (2016). "Karamanoğullarının Kökeni Meselesi". Tarih İncelemeleri Dergisi, 27 (1): 23-35.

Boyacıoğlu, R. (1999). "Karamanoğulları'nın Kökenleri", Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1 (3): 51-56.

Cahen, Cahen. Osmanlılardan Önce Anadolu, çev.: Erol Üyepazarcı, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2012.

Ebü'l-Ferec İbnü'l-İbrî. Tarihi Muhtasarı'd-Düvel, çev.: Şerafeddin Yaltkaya, Ankara, TTK Yayınları, 2011.

Ersan, M. Selçuklu- Ermeni İlişkileri. Türkler, (C. 6, ss.1110-1122). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları 2002.

Ersan, Mehmet. Türkiye Selçukluları Zamanında Anadolu'da Ermeniler, Ankara, TTK Yayınları, 2007.

Galstyan, A. G. Ermeni Kaynaklarına Göre Moğollar, çev. İlyas Kemalov, İstanbul, Yeditepe Yayınları, 2017.

Günler, M. (2014). "Türkiye Selçuklu Devleti'ndeki Saltanat Mücadelelerinde Çukurova Ermenilerinin Rolü", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16 (26): 64-71.

İbn Battûta Tancî. İbn Battûta Seyahatnâmesi I, çev.: A. Sait Aykut, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2004.

İbn Bibi. El Evamirü'l-Ala'îye Fi'l-Umuri'l-Ala'îye (Selçuk Name) I-II. çev.: Mürsel Öztürk, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

İbn Şeddâd. Baypars Tarihi II. çev. M. Şerefüddin Yaltkaya, Ankara, TTK Yayınları, 2000.

Kanat, C. (1991). *Makrîzî'nin Kitâb es-Sulûk'unda Osmanlılar, Karamanoğulları ve Batı Anadolu Beylikleri ile ilgili kayıtlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.

Kaymaz, Nejat. Pervâne Süleyman, 13. Yüzyılın İşbirlikçi Emiri Muînüddin Süleyman, Ankara, Kaynak Yayınları, 1999.

Kesik, Muharrem. Anadolu Türk Beylikleri, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2018.

Koca, S. (2012), "Dini inançların ve Düşüncelerin Politik Amaçlarda Kullanılmasına Dair Selçuklu Devrinden İbret Verici Bir Örnek; Babaîler Ayaklanması", Gazi Türkiyat (Türkojoloji Araştırmaları Dergisi), 1 (11): 11-38.

Koca, S. (2015). "Türkiye Selçuklu Tarihinin Akışını Değiştiren ve Anadolu'nun Kaderini Belirleyen Savaş: Köseadağ Bozgunu", Türkiyat Araştırmaları Dergisi, sayı: 35, Konya 2015, s. 35-84.

Koca, Salim. Anadolu Türk Beylikleri Tarihi, Ankara, Berikan Yayınevi, 2013.

- Kopraman, K. Y. (1990), Mısır Memlûkleri, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi 1250-1517, (C. 6, ss. 434-605). İstanbul: Çağ Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1928). “*Anadolu Beylikleri Tarihine Aid Notlar*”, *Türkiyat Mecmuası*, sayı: 2, s. 951-970.
- el-Makrizî, Takiyyüddin Ahmed b. Ali. *Kitâb es-Sülûk li Ma’rifet Düvel el-Mülûk*, I-II, tah.: Muhammed Mustafa Ziyâde, Kahire, Basım Yeri Yok, 1957.
- Müneccimbaşı. *Câmiu’d-Düvel* (Selçuklular Tarihi II, Anadolu Selçukluları ve Beylikler), çev.: Ali Öngül, İzmir, Akademi Kitabevi, 2001.
- Müverrih Kiragos. *Ermeni Müverrihlerine Göre Moğollar*, çev. Gürsoy Solmaz, Ankara, Elips Yayınları, 2009.
- Müverrih Vardan. *Türk Fetihleri Tarihi*, İstanbul, Post Yayınları, 2017.
- Neşrî. *Kitâb-ı Cihan-Nûma*, haz.: Faik Reşit Unat, Mehmet Altay Köymen, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1983.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Babailer İsyanı Aleviliğin Tarihsel Altyapısı Yahut Anadolu’da İslam-Türk Heterodoksisinin Teşekkülü*, İstanbul, Dergah Yayınları, 2000.
- Reşidüddin Fazlullah. *Câmiu’t Tevârih -İlhanlılar Kısımı-*, haz.: İsmail Aka vd., Ankara, TTK Yayınları, 2013.
- Simbat (951-1334). *Vekâyinâme*, çev. Hrant. D. Andreasyan, TTK Basılmamış Nüsha, tercüme, no. 68, İstanbul, 1946.
- Solak, K. (2011) “*Memlûk Devleti’nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.
- Sümer, F. (1970). “*Anadolu’da Moğollar*”. *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, cilt: 1, s. 1-147.
- Sümer, F. (1989). “*İlhanlı Hükkümdarlarından Abaka, Argun Hanlar ve Ahmed-i Celayir*”. *Belleten*, 53 (206): 175-197.
- Sümer, F. (2001). *Karamanoğulları, DİA*, (C. 24, ss. 454-460.) Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şikârî. *Karamanname (Zamanın Kahramanı Karamaniler’in Tarihi)*, haz.: Metin Sözen-Necdet Sakaoglu, İstanbul, Karaman Valiliği Yayınları, 2005.
- Taşkıran, Hasan, *Mirasçı Bir Beylik Karamanoğulları Hristiyan Devletlerle İlişkileri*, Ankara, Gece Kitaplığı, 2016.
- Tekindağ, Ş. (1954). “*Karamanlıların Gorigos Seferi (1367)*”, *Tarih Dergisi*, 6 (9): 161-174.
- Tekindağ, Ş. (1964). “*Şemsüddin Mehmed Bey Devrinde Karamanlılar*”, *Tarih Dergisi*, 14 (19): 81-98.
- Tekindağ, Ş. (1965). *Karamanlılar, İA*, (C. 6, ss. 316-330). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Turan, O. (1964). “*Orta-Çağlar’da Türkiye-Kıbrıs Münasebetleri*”, *Belleten*, 38 (110): 209-227.
- Turan, Osman. *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2014.
- Uras, Esat. *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, Ankara, Türkiye Matbaacılık ve Gazetecilik Yayınları, 1950.
- Urfalı Vahram. *Çukurova Ermeni Kralları Vahram Vekâyinâmesi*, çev. H. D. Andreasyan, TTK. Basılmamış Tercüme, 1946.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara, TTK Yayınları, 2003.
- Ünal, Tahsin, *Karamanoğulları Tarihi*, Ankara, Berikan Yayınları, 2001.
- Yazıcızâde Ali. *Tevârih-i Âl-i Selçûk (Oğuznâme-Selçuklu Tarihi)*, haz.: Abdullah Bakır, İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2017.
- Yununi. *Zeylu Miratü’z-Zaman*, II, Haydarâbâd, 1958.